

Visie Artificiële Intelligentie

Gemeente Groningen

Inhoudsopgave

Visie Artificiële Intelligentie (AI), Gemeente Groningen

Wat is AI	2
Waarom AI voor de Gemeente Groningen	3
Kansen van AI voor de Gemeente Groningen	3
1. Kernwaarden Groninger Digitale Ambitie bij inzet AI	4
2. Wetgeving en richtlijnen	5
3. Uitgangspunten	5
Kansrijke toepassingen	5
Conclusie	5

Visie Artificiële Intelligentie (AI)

Gemeente Groningen

Artificiële Intelligentie (AI) verandert in hoog tempo onze samenleving. Van chatbots die vragen beantwoorden tot algoritmes die helpen bij het nemen van beslissingen – AI biedt kansen om onze dienstverlening te verbeteren, werkprocessen efficiënter te maken en een potentieel personeelstekort op te vangen. Tegelijkertijd roept deze technologie vragen op over privacy, transparantie en rechtvaardigheid.

Bij de Gemeente Groningen scheppen we ruimte voor creativiteit, vernieuwing en anders denken. Daarmee erkennen we dat we als lokale overheid niet kunnen achterblijven bij deze ontwikkelingen. We zien het als onze verantwoordelijkheid om de mogelijkheden van AI te benutten, maar altijd binnen kaders die passen bij onze publieke taak en kernwaarden. Innovatie moet hand in hand gaan met betrouwbaarheid, inclusiviteit en mensgerichtheid.

Deze AI-visie heeft als doel de gemeente voor te bereiden op, en sturing te geven bij de veranderingen die AI met zich meebrengt. Hiermee wordt aangesloten bij het advies in de “Overheidsbrede handreiking voor de verantwoorde inzet van generatieve AI” van de rijksoverheid die in april 2025 werd uitgebracht. Dit document biedt kaders voor de inzet van AI-toepassingen en geeft richting aan beslissingen over het gebruik van deze technologie. Als gemeente willen we meegaan in de mogelijkheden die AI biedt, zonder onze kernwaarden uit het oog te verliezen. In een tijd waarin technologische ontwikkelingen elkaar snel opvolgen, wil deze visie houvast bieden voor bestuurders, medewerkers en inwoners van Groningen. Deze visie is het startpunt van de omgang met AI dat in de komende jaren een steeds grotere rol zal spelen in de gemeentelijke organisatie.

Verschillende functionarissen (privacy/gegevensbescherming, security, architectuur, informatiebeheer, Chief Data Officer, juristen) en gebruikers van AI uit diverse directies en lagen van de organisatie hebben meegewerkt aan het tot stand komen van dit document. De visie is daarmee, naast wettelijke vereisten, opgebouwd vanuit de verschillende invalshoeken, ervaringen en verantwoordelijkheden binnen de gemeentelijke organisatie. Tenslotte zijn, in de visie, de overwegingen vanuit de Ethische Commissie Data en Technologie (ECDT) rond gebruik van AI meegenomen.

Wat is AI

Artificiële Intelligentie (AI) omvat technologieën die taken kunnen uitvoeren waarvoor traditioneel menselijke intelligentie nodig was. Het kenmerkt zich door de mogelijkheid van een machine om mensachtige vaardigheden te vertonen, zoals redeneren, leren, plannen en creativiteit. AI stelt technische systemen in staat om hun omgeving waar te nemen, met deze waarnemingen om te gaan en problemen op te lossen om specifieke doelen te bereiken. Deze op machines gebaseerde systemen zijn ontworpen om met verschillende niveaus van autonomie te functioneren. Daarbij kunnen AI-systemen hun gedrag in zekere mate aanpassen door het effect van voorgaande acties te analyseren en zelfstandig te opereren.

Waarom AI voor de Gemeente Groningen

De technologische revolutie rondom AI vraagt om een heldere gemeentelijke koers. Waar voorheen met name grote technologiebedrijven AI toepasten, is het nu een instrument dat door bijna alle overheidsorganisaties wordt verkend. Uit de Nulmeting Digitaal Samenwerken van november 2024 bleek dat medewerkers van de Gemeente Groningen regelmatig gebruik maken van AI in het werk. 13% van de respondenten gaf aan maandelijks AI in te zetten, 11% wekelijks, en 5% zelfs dagelijks. Sindsdien zet deze opmars zich voort en de verwachting is dat AI van blijvende aard zal zijn.

De Gemeente Groningen ziet AI als een verzameling gereedschappen die, mits verantwoord ingezet, publieke waarde kan creëren door betere dienstverlening en efficiëntere werkprocessen, zonder het te zien als wondermiddel of bedreiging. De gemeente wil deze technologieën doelgericht inzetten waar ze écht waarde toevoegen, met name bij het verbeteren van dienstverlening en het automatiseren van administratieve taken, terwijl ze tegelijkertijd de legitieme vragen erkent rondom transparantie van algoritmes, privacy van burgergegevens, inclusiviteit en betrouwbaarheid.

Kansen van AI voor de Gemeente Groningen

Gemeente Groningen wordt het komende decennium met een aantal uitdagingen geconfronteerd. Zo ontvangen gemeenten vanaf 2026 aanzienlijk minder rijksmiddelen terwijl het takenpakket gelijk blijft. Daarnaast zal een groot deel van onze medewerkers de komende tien jaar met pensioen gaan, wat leidt tot een aanzienlijk verlies aan kennis en ervaring. Deze vergrijzing valt bovendien samen met een historisch krappe arbeidsmarkt, waardoor het invullen van vacatures een steeds grotere uitdaging wordt.

AI biedt concrete kansen om deze uitdagingen het hoofd te bieden. Met slimme toepassingen kunnen we processen efficiënter inrichten, kennis beter vastleggen en ontsluiten, en onze medewerkers ondersteunen bij hun dagelijkse werk. Zo biedt AI mogelijkheden om de dienstverlening aan onze inwoners op peil te houden en zelfs verbeteren, ondanks de druk op mensen en middelen. Naast dienstverlening kunnen ook diverse interne processen verbeterd worden in het voordeel van de inwoner. Concrete voorbeelden van al gestarte AI initiatieven zijn bijvoorbeeld de hulp van AI bij het verwerken van Woo-verzoeken, het intern doorzoeken van mobiliteit gerelateerde documenten door middel van een chat, en de ondersteuning bij de beantwoording van Nota van Inlichtingen.

Door de toenemende inzet van AI groeit binnen de gemeentelijke organisatie de behoefte aan kaders waarbinnen deze inzet op een goede manier kan plaatsvinden. Deze kaders schetsen we hieronder. We onderscheiden

1. Kernwaarden Gemeente Groningen
2. Wetgeving en richtlijnen
3. Aanvullende uitgangspunten die naar voren zijn gebracht tijdens de werksessies met experts en collega's uit de diverse domeinen die met AI werken

1. Kernwaarden Groninger Digitale Ambitie bij inzet AI

In de bestaande Groninger Digitale Ambitie (GDA), positioneren we onszelf als een moderne en menselijke gemeente. In onze digitale ambitie benadrukken we dat innovatie altijd ten dienste moet staan van inwoners, met behoud van menselijke maat. De Ethische Commissie onderschrijft deze visie door te benadrukken dat

technologische ontwikkelingen altijd getoetst moeten worden aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid als gemeente.

In deze visie definiëren we de volgende kernwaarden, die voortkomen uit de Groninger Digitale Ambitie, organisatievisie en het advies van de Ethische Commissie inzake AI:

- **Nuchterheid:** We laten ons niet meeslepen door hypes rond AI, maar kijken kritisch naar de toegevoegde waarde. We zetten AI weloverwogen in en alleen waar het bijdraagt aan onze doelstellingen. We zijn terughoudend bij onzekerheid over veiligheid of rechtmatigheid.
- **Controle op technologie:** Groningers moeten erop kunnen vertrouwen dat we grip houden op AI-systemen. We zorgen voor omkeerbare implementaties en behouden menselijke tussenkomst bij besluitvorming. We behouden altijd de mogelijkheid voor menselijke beoordeling.
- **Rechtvaardigheid:** We bewaken dat algoritmes geen onderscheid maken of ongelijkheid versterken. We waarborgen inclusiviteit in alle AI-toepassingen.
- **Duurzaamheid:** We zijn ons bewust van de ecologische voetafdruk van AI-systemen en maken bewuste keuzes over de inzet ervan.
- **Privacy:** We beschermen de persoonlijke levenssfeer van Groningers bij alle AI-toepassingen en garanderen transparantie over datagebruik.

2. Wetgeving en richtlijnen

Deze AI-visie sluit aan bij de Groningse Digitale Ambitie (GDA) als overkoepelend kader, maar vertaalt ook diverse wetgeving en richtlijnen naar de Groningse praktijk. Voor deze kaders hanteren we een gelaagde aanpak:

- De EU AI Act vormt ons primaire Europese kader. Deze AI-verordening is in augustus 2024 volledig in werking getreden, en zal de komende jaren gefaseerd van toepassing worden. Hier acteren en anticiperen we actief op. Belangrijke onderdelen zijn de risicobeoordeling en diverse impact assessments (DPIA, IAMA, FRIA, etc.), AI geletterdheid en de toezichthoudende rol voor AI binnen de organisatie. Deze elementen zullen samen de basis vormen voor onze benadering van kunstmatige intelligentie binnen het Europese regelgevende landschap.
- We volgen de AVG en voeren daarom DPIA's uit bij de verwerking van persoonsgegevens in AI-systemen. We toetsen hierbij op drie kernpunten: de rechtmatigheid en transparantie van gegevensverwerking, het principe van dataminimalisatie, en de aanwezigheid van adequate beveiligingsmaatregelen. Hiermee sluiten we aan bij het standpunt van de VNG en Rijksoverheid over generatieve AI, dat terughoudendheid adviseert bij niet-gecontracteerde AI-diensten.
- We bouwen voort op het informatieveiligheidsbeleid en de cloud-strategie van de gemeente Groningen.

3. Uitgangspunten

Bij de inzet van AI binnen de gemeente Groningen hanteren we de volgende uitgangspunten, gebaseerd op de input van onze medewerkers en experts op het gebied van AI:

- **AI als middel, niet als doel:** We zetten AI doelgericht in waar het meerwaarde biedt. Soms betekent dit eerst processen optimaliseren voordat AI wordt toegepast. We zijn ons bewust van de ecologische voetafdruk van AI en maken afwegingen over (proportioneel) gebruik.
- **Menselijke tussenkomst, uitlegbaarheid en navolgbaarheid:** Transparantie over hoe, waar en waarom we AI inzetten is essentieel voor het vertrouwen van inwoners en medewerkers. Onze AI-inzet moet navolgbaar zijn want bij elke AI-toepassing blijft een mens eindverantwoordelijk. Daar waar het privacy, ethiek en persoonlijke gegevens raakt wordt menselijke controle ingebouwd, waardoor een AI-systeem niet zelfstandig en zonder menselijke validatie beslissingen kan nemen.
- **Verschuiving in taken, behoud van werk:** AI verandert en verschuift werkzaamheden. We zien AI als hulpmiddel om vergrijzing op te vangen en dienstverlening te verbeteren. We zullen aandacht besteden aan de impact van de bredere toepassing van AI op loopbaanpaden en arbeid.
- **AI-geletterdheid:** Zoals de AI verordening vereist, investeren we in training en bewustwording om het AI kennisniveau op niveau te krijgen binnen de organisatie. Dit stelt medewerkers in staat om AI verantwoord in te zetten en de resultaten te beoordelen. Dit geldt zowel voor organisatiebrede toepassingen als voor specifieke toepassingen ten behoeve van een functie.
- **Behoud van kennis:** Erosie van kennis van inhoud en proces is een gevaar dat op de loer ligt bij de inzet van AI en Automatisering. We richten ons op het waarborgen van kennis en blijven hierin actief investeren. Zo voorkomen we dat er geen weg terug is en we afhankelijk worden van technologie.
- **Digitale autonomie:** We streven naar minder afhankelijkheid van grote techbedrijven en onderzoeken Soevereine AI oplossingen, bij voorkeur Europese, lokale of eigen alternatieven.
- **Datahuishouding als fundament:** Het verbeteren van de datahuishouding, bijvoorbeeld in netwerkmappen en Office 365 is nodig om de inzet van AI op veel terreinen effectief te laten zijn.
- **Van binnen naar buiten:** We experimenteren eerst intern voordat we AI-toepassingen aanbieden aan inwoners en bedrijven.

Kansrijke toepassingen

De gemeente Groningen heeft diverse kansrijke toepassingsgebieden voor AI geïdentificeerd. Deze gebieden bieden concrete mogelijkheden om onze dienstverlening te verbeteren en werkprocessen te optimaliseren. We focussen op toepassingen die aansluiten bij onze kernwaarden en die daadwerkelijke meerwaarde bieden voor onze organisatie en inwoners.

Conclusie

De gemeente Groningen staat voor een verantwoorde benadering van artificiële intelligentie waarbij kansen optimaal worden benut. Deze visie biedt een kompas voor onze organisatie in een tijdperk waarin AI-technologie razendsnel evolueert. We kiezen bewust niet voor het vastleggen van de specifieke toepassingen die we willen inzetten, maar voor een aanpak gebaseerd op onze kernwaarden: nuchterheid, controle, rechtvaardigheid, duurzaamheid en privacy. De balans tussen een moderne én menselijke gemeente blijft ons uitgangspunt. We zien AI als een waardevol

gereedschap dat ons helpt betere dienstverlening te bieden en werkprocessen te optimaliseren, maar waar nodig met menselijke tussenkomst en altijd onder menselijke eindverantwoordelijkheid.

De komende jaren zullen we stapsgewijs AI-toepassingen testen en uitrollen, beginnend met interne processen binnen onze organisatie om ervaringen op te doen. We bereiden ons voor op een toekomst waarin AI steeds meer onderdeel wordt van het dagelijks werk. Taken verschuiven en er ontstaat meer ruimte voor maatwerk en menselijk contact waar dit het meest waardevol is; een kans die de Gemeente Groningen niet wil laten liggen.

Door regionale samenwerking en voortdurende dialoog met onze inwoners en partners blijven we leren en ontwikkelen. Zo bouwen we aan een gemeente die klaar is voor de digitale toekomst, zonder onze Groningse identiteit en waarden uit het oog te verliezen.